

RUIMTEGEBRUIK NU EN IN DE TOEKOMST

DATUM VASTSTELLING IN GS: 20-12-2022

Inleiding en aanleiding

In de provincie Utrecht spelen, net als in de rest van het land, grote opgaven. Denk aan de energietransitie, verstedelijkingsopgave, transitie landelijk gebied en de bosopgave. Deze opgaven brengen een claim op de ruimte met zich mee. Soms zijn deze opgaven te koppelen en soms botsen de opgaven met elkaar. Provinciale Staten hebben hierover een motie aangenomen, waarin het college onder andere gevraagd wordt om 'een provinciale ruimtelijke doorrekening te maken van de optelsom van bijdragen aan de nationale en de decentrale opgaven en doelen, conform de provinciale Omgevingsvisie, en hierbij waar mogelijk ook de ruimtelijke planologische beschermingen en beperkingen te betrekken en inzichtelijk te maken en de (on)mogelijkheden voor meervoudig ruimtegebruik' (zie bijlage 1 voor de volledige tekst).

In dit memo is het huidige beeld van de ruimtelijke doorrekening weergegeven. Dit betreft een beeld van het ruimtegebruik, nu en in de toekomst. De feitelijke situatie van de omvang van de verschillende functies in de provincie is in beeld gebracht. Daarnaast is voor de diverse opgaven het bestaand beleid en de kennis van de omvang van de opgaven op basis van programma's en van kengetallen in beeld gebracht. Ook is in beeld gebracht welke combinatiemogelijkheden er zijn tussen functies en welke eventuele beperkingen de verschillende functies met zich mee kunnen brengen. Het geeft dus de feitelijke stand van zaken van dit moment weer voor wat betreft de informatie die beschikbaar is en opgeleverd kan worden voor de diverse ruimtegebruikers in de provincie.

Bij het in de toekomst daadwerkelijk ruimte geven aan de opgaven zal vanzelfsprekend gewerkt worden vanuit onze beleidsuitgangspunten, combineren en concentreren en het zoeken van evenwicht tussen opgaven en kwaliteiten. De keuzes hierin kunnen niet al in deze analyse gemaakt worden. Daarom is in de tekst uitgelegd welke combinaties er zo al wel en niet mogelijk zijn en met welke kwaliteiten er rekening gehouden moet worden.

Dit memo betreft daarbij nadrukkelijk niet de ruimtelijke puzzel die we als provincie moeten maken op basis van het startpakket met nationale opgaven dat we in december van het Rijk ontvangen. Het inzicht in het mogelijke ruimtegebruik draagt bij aan het leggen van de puzzel. En met de geschetste inzichten kan PS tijdig worden meegenomen. De vervolgstappen hiervoor zijn niet in dit memo opgenomen.

Inhoud

Inleiding en aanleiding.....	1
Landgebruik in de afgelopen 30 jaar	2
Het verschil tussen fysiek ruimtegebruik en beleidsgrenzen	4
Ruimtelijke impact van de opgaven tot 2030	5
Opgave voor bos en natuur	5
Opgave voor energie	6
Opgave voor bebouwd gebied – wonen	8
Opgave voor bebouwd gebied – bedrijventerreinen	10
Opgave voor recreatiegroen	11
Opgave voor drinkwater.....	12
Opgave voor landbouw	13
Overige kwaliteiten	14
Conclusie en vervolgproces	15
Bijlage 1: Tekst Motie ruimtelijke doorrekening	16
Bijlage 2: Graphic ruimtegebruik en ruimtevraag (apart document)	

Landgebruik in de afgelopen 30 jaar

De analyse van het ruimtegebruik is uitgevoerd op basis van het bestaand functioneel landgebruik op vier peilmomenten. Deze momenten zijn gekozen als eerstvolgend beschikbaar jaar in de brondata na de jaren waarin de grens van provincie Utrecht wijzigde. Vanuit vier versies van het bestand Landelijk Grondgebruik Nederland (LGN) is op hoofdcategorieën het bestaande ruimtegebruik berekend naar km². LGN is een rasterbestand met een resolutie van 25x25m en vanaf 2018 5x5m dat het grondgebruik in kaart brengt. De resulterende optelling naar km² geeft een abstracte weergave van het ruimtegebruik in Provincie Utrecht in 1992, 1999, 2004 en 2020¹.

De totale oppervlakte van de provincie is door grenswijzigingen telkens per saldo toegenomen. Het betreft deze grenswijzigingen:

- 1998: grenscorrectie met provincie Gelderland bij Amersfoort en Veenendaal;
- 2002: gemeente Vianen gaat van Zuid-Holland naar Utrecht en Loosdrecht gaat van Utrecht naar Noord-Holland (in nieuwe gemeente Wijdemeren);
- 2019: gemeente Leerdam en gemeente Zederik gaan van Zuid-Holland naar Utrecht en samen in nieuwe gemeente Vijfheerenlanden.

Tabel 1 toont vier hoofdcategorieën ruimtegebruik op de vier peilmomenten met daarbij afzonderlijk de gewijzigde delen. De relatieve verdeling van het ruimtegebruik in de gewijzigde delen kan verschillen ten opzichte van de verdeling in de gehele provincie.

Hoofdcategorie	1992	Grenswijziging 1998	1999	Grenswijziging 2002	2004	Grenswijziging 2019	2020
Bebouwd gebied & Infrastructuur	309,1	1,4	340,5	2,8	357,9	12,8	411,6
Bos & Natuur	194,3	-0,0	203,2	-0,9	210,9	9,4	265,1
Landbouw	861,9	3,7	820,7	22,7	819,1	83,9	794,3
Water	69,1	0,1	75,2	-14,7	61,7	4,3	89,0
Totaal	1.434,5	5,1	1.439,6	10,0	1.449,5	110,5	1.560,1

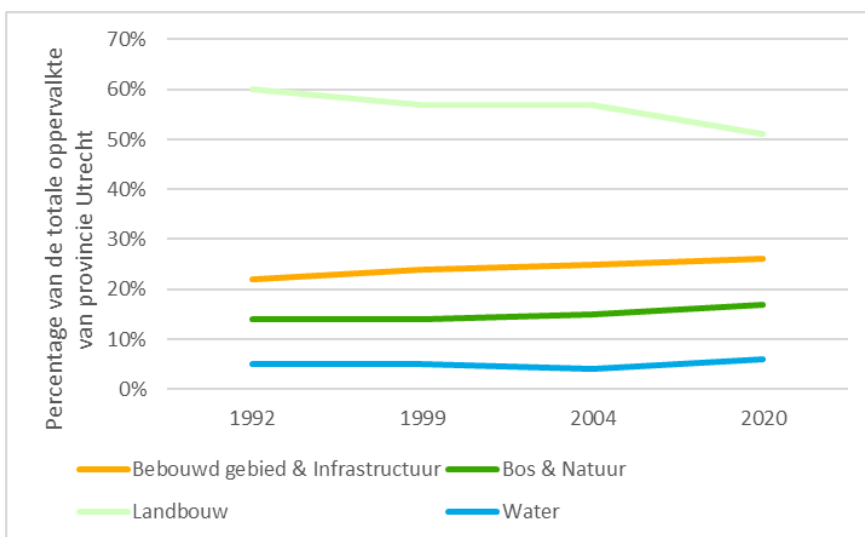
Tabel 1 - Oppervlakte provincie Utrecht in km² naar landgebruik op vier peilmomenten (gebaseerd op LGN)

De totale oppervlakte van provincie Utrecht is niet alleen toegenomen de afgelopen decennia, het ruimtegebruik binnen die oppervlakte is ook verschoven. Er is in 2020 meer bebouwd gebied, meer bos & natuur en minder landbouw, ondanks dat er door de grenswijzigingen relatief veel landbouw oppervlakte bij is gekomen. Dit vergt wel enige nuance, omdat de toegenomen precisie in het meten van landgebruik ervoor heeft gezorgd dat sloten vaker tot de categorie water worden gerekend, waar dat voorheen voornamelijk als landbouw werd bestempeld. Voor wat betreft de toename van water is dit waarschijnlijk grotendeels te verklaren door deze toegenomen precisie. Tabel 2 en figuur 1 geven deze relatieve verschuivingen weer en bijlage 2 bevat een visuele uitwerking van deze getallen. Door de toegenomen precisie in de brondata is het voor 2020 wel mogelijk om iets nader in te zoomen op de hoofdcategorieën. In tabel 3 staat zijn bebouwd gebied, infrastructuur, bos en natuur daarom nader uitgesplitst.

Hoofdcategorie	1992	Grenswijziging 1998	1999	Grenswijziging 2002	2004	Grenswijziging 2019	2020
Bebouwd gebied & Infrastructuur	22%	27%	24%	28%	25%	12%	26%
Bos & Natuur	14%	0%	14%	-9%	15%	9%	17%
Landbouw	60%	72%	57%	227%	57%	76%	51%
Water	5%	1%	5%	-147%	4%	4%	6%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 2 - Relatieve verhouding van het ruimtegebruik op 3 peilmomenten (gebaseerd op LGN)

¹ Zie lgn.nl voor meer uitleg.

Figuur 1 - Ontwikkeling van de relatieve ruimteverdeling op vier peilmomenten

Hoofdcategorie	Categorie	Km ²	% van totaal
Bebouwd gebied & Infrastructuur	Bebouwd gebied	290,9	18,6%
Bebouwd gebied & Infrastructuur	Infrastructuur	120,7	7,7%
Bos & Natuur	Bos	146,4	9,4%
Bos & Natuur	Natuur	118,7	7,6%
Landbouw	Landbouw	794,3	50,9%
Water	Water	89,0	5,7%
Totaal		1.560,1	100,0%

Tabel 3 - Ruimtegebruik in 2020 in meer detail

Het verschil tussen fysiek ruimtegebruik en beleidsgrenzen

De ontwikkeling van ruimtegebruik door de tijd heen is in beeld gebracht door middel van het fysiek gebruik op basis van het LGN (zie voorgaand hoofdstuk). Vanuit het provinciale beleid ((Interim)- Omgevingsverordening) zijn er ook juridische grenzen bepaald voor functies. Deze oppervlakten wijken af van de fysieke werkelijkheid, omdat deze functies nog niet altijd compleet zijn ingevuld. Het huidige gebruik is dan bijvoorbeeld nog landbouw, terwijl het wel aangemerkt is als onderdeel van het Natuur Netwerk Nederland of de groene contour. Daarnaast is bijvoorbeeld verspreide bebouwing in het landelijk gebied geen onderdeel van het beleidsmatige stedelijk gebied, maar wordt dit in de analyse van bestaand ruimtegebruik wel als bebouwd gebied gecategoriseerd. In tabel 4 staan de oppervlakten uit ons beleid weergegeven.

Beleidsmatige oppervlakten in 2022	Km ²
natuur en groene contour	397
stedelijk gebied	313
overig landelijk gebied	850
totaal	1560

Tabel 4 - Ruimtegebruik op basis van beleidscontouren

Onze opgaven worden doorgaans geformuleerd in relatie tot de functionele (juridische) ruimtelijke grenzen. Voor het bepalen van de benodigde ruimte voor de opgaven wordt daarom gebruik gemaakt van deze grenzen. Hiermee wordt voorkomen dat er benodigde ruimte aan een opgave wordt toebedeeld die in het beleid al is begrensd.

Vergelijken van historische en toekomstige ontwikkeling wordt hierdoor bemoeilijkt. We kunnen de historische ontwikkeling niet direct relateren aan de omvang van de opgave. Verstedelijking door woningbouw is hiervan een goed voorbeeld. In het volgende hoofdstuk wordt de benodigde extra ruimte buiten de juridische contour van het stedelijk gebied berekend. Deze contour valt niet samen met het huidige fysieke gebruik. Het kan voorkomen dat er onbebouwde delen binnen deze contour vallen, maar ook het omgekeerde is het geval (verspreide bebouwing buiten deze contour). Dat de definities voor fysiek ruimtegebruik en juridische beleidsgrens niet gelijk zijn heeft allerlei oorzaken, waaronder de uitvoerbaarheid van beleid en beperkingen in meetmethoden en databronnen. De beide gebieden overlappen wel voldoende om te kunnen stellen dat een opgave buiten de huidige contour van het stedelijk gebied ook zal leiden tot een toename van het ruimtebeslag door bebouwing. Datzelfde geldt voor bijvoorbeeld voor een opgave voor natuur: voor zover die gebieden nog niet zijn aangewezen zal deze ruimte ten koste gaan van het overig landelijk gebied.

Ruimtelijke impact van de opgaven tot 2030

Verschillende typen functies kennen nu en in de toekomst een opgave die een impact heeft op het ruimtegebruik in de provincie Utrecht. In tabel 4 is dit tot 2030 per functie in km² weergegeven. In bijlage 2 wordt deze ruimtevraag gevisualiseerd naast het bestaand gebruik. Het type ruimtelijke impact is niet gelijk voor elke opgave en het kwantificeren hiervan kent daardoor haar beperkingen. In tabel 5 wordt samengevat in km² wat het ruimtegebruik per opgave tot 2030 is, maar de combinatiemogelijkheden met en/of beperkingen voor andere opgaven verschillen sterk per opgave. We kiezen er daarom voor geen optelling van deze aantallen te maken. Belangrijker is de toelichting per opgave, die een vertrekpunt vormt voor de totale ruimtelijke puzzel, die uiteindelijk gebiedsgericht gelegd moet worden.

Hoofdcategorie	Opgave in km ² tot 2030 indicatief *
Bos & Natuur	10
Energie	12
Bebouwd gebied	4
Groen (recreatie)	20
Landbouw	PM
Drinkwater	36

* met indicatief wordt in deze tabel bedoeld dat het ruimtebeslag van een opgave een inschatting is o.b.v. die sectorale opgave, zonder rekening te houden met combinatiemogelijkheden of eventuele ruimtelijke beperkingen die deze opgave voor andere gebruiksfuncties met zich meebrengt.

Tabel 5 - Ruimtelijke impact van de opgaven tot 2030

Hierna is voor de diverse categorieën/ functies waarvoor ruimte gezocht wordt aangegeven waarop de omvang van de ruimtevraag is gebaseerd, welke aannames hier eventueel onder liggen en in hoeverre de ruimtevraag al een locatie toegewezen heeft gekregen. Daarbij wordt ook, waar mogelijk, een doorkijk gegeven na 2030. Ook is aangegeven of er sprake is van te beschermen kwaliteiten waarmee rekening moet worden gehouden. Tenslotte is ingegaan op de combineerbaarheid van de opgave. Dit leidt tot een conclusie over de netto-opgave voor de betreffende functie.

Opgave voor bos en natuur

Binnen deze categorie is er een ruimtevraag voor Natuurnetwerk Nederland (NNN), groene contour (GC) en bos. De ruimtevraag voor deze functies is als volgt:

- *Ruimtevraag NNN*: Het NNN ligt er grotendeels. Deels moet dit nog gerealiseerd worden. Er is gestart met realisatie van de laatste hectares, te weten 1.570 ha² NNN. Dit heeft al een locatie aangewezen gekregen in de Omgevingsvisie en (Interim) Omgevingsverordening. Einddatum voor realisatie (verwerving, functiewijziging en inrichting als hoogwaardige natuur) is 2027. Het gaat bij realisatie om vervanging van de huidige functie, veelal landbouw. Deze natuur is niet altijd even goed combineerbaar met andere ruimtevragers. Bij bepaalde natuurdoeltypen kan een combinatie mogelijk zijn met extensieve landbouw (meer als beheerder), extensieve recreatie of duurzame energie.
- *Ruimtevraag groene contour*: Er is een opgave voor de realisatie van 3.000 ha groene contour³. De op kaart in de Omgevingsvisie en (Interim) Omgevingsverordening aangegeven Groene contourgebieden omvatten ca. 2.500 ha. Hiervan is ca. 100 ha gerealiseerd. Er is daarnaast 500 ha aan zwevende Groene contour beschikbaar met als voorwaarde dat de invulling met nieuwe natuur het functioneren van het NNN in voldoende mate versterkt. Dit impliceert onder andere een ligging direct grenzend aan het NNN. Na realisatie wordt de natuur toegevoegd aan het NNN. Einddatum voor realisatie en toevoeging aan het NNN is 2040. Groene contour wordt in principe door anderen gerealiseerd. Ook hier gaat het bij realisatie meestal om vervanging van de huidige functie landbouw. Groene contour kan ook een volgfunctie op duurzame energie zijn of gecombineerd worden met windenergie.

² [Omgevingsvisie provincie Utrecht, pagina 117](#)

³ [Omgevingsvisie provincie Utrecht, pagina 118](#)

- *Ruimte vraag bos*: Het Strategisch bosbeleid van de provincie Utrecht richt zich op meer, vitaal, toekomstbestendig, beschermd en maatschappelijk gewaardeerd bos in 2040. Het heeft als kwantitatief doel het areaal bos te vergroten met 1.500 hectare. De voorlopige onderverdeling is 500 hectare in het Natuur Netwerk Nederland (NNN), 500 hectare in de Groene contour en 500 hectare buiten het NNN (agro-forestry, kleine landschapselementen, rondom en in steden en dorpen)⁴. Dit betekent dus dat de ruimte vraag van 1.500 ha deels kan samengaan met realisatie van NNN, groene contour en recreatiegroen (zie verderop in dit memo).

De bruto ruimte vraag, oftewel de optelsom van deze opgaven, is 6.070 ha, die grotendeels al een plek heeft.

Dat NNN grotendeels al een locatie heeft, betekent zoals gezegd niet dat er geen omvorming meer nodig is. De stand van zaken hiervan is als volgt. Op 1 januari 2011 was de opgave voor de realisatie van nieuwe natuur in de provincie Utrecht het inrichten van 4.200 ha, waarvan nog 1.506 ha van functie moest veranderen (van agrarisch naar natuur). Met de gemeentelijke herindeling van de gemeente Vijfheerenlanden is daar 64 ha inrichting en functieverandering bijgekomen. Dat bracht de totale opgave voor Utrecht op 4.264 ha inrichting waarvan 1.570 ha ook van functie moest veranderen. Van deze opgave is per 1-1-2022 1.987 ha reeds ingericht en van de 1.570 ha is 971 ha reeds van functie veranderd. Dit resulteert in een restanttaakstelling van 599 ha functieverandering en 2.277 ha inrichting.

Te beschermen kwaliteiten: Het NNN en de groene contour zijn in de Omgevingsverordening opgenomen en worden beschermd tegen grootschalige ontwikkelingen. Binnen het NNN liggen ook de Natura 2000-gebieden die een nog hogere bescherming kennen. In de provincie liggen daarnaast weidevogelkerngebieden waar ontwikkelingen beperkt mogelijk zijn en ganzenrustgebieden waar alleen landbouw mogelijk is.

Combineerbaarheid van opgaven: In NNN, groene contour en weidevogelkerngebieden is duurzame energie onder voorwaarden mogelijk. In de verordening is mogelijk gemaakt dat de inrichting van de groene contour met (tijdelijke) duurzame energie bekostigd kan worden. Ook is mogelijk gemaakt dat onder voorwaarden het opwekken van duurzame energie in het NNN mogelijk is. In ganzenrustgebieden en Natura 2000-gebieden is duurzame energie in de vorm van zon of wind uitgesloten. Verstedelijking kan niet plaatsvinden in het NNN. Verstedelijking is beperkt combineerbaar met nieuw bos. Recreatiegroen is combineerbaar met nieuw bos. Extensieve recreatie is combineerbaar met NNN of groene contour.

Beperkingen voor andere functies: Het NNN kan beperkingen met zich meebrengen voor omliggende functies. Voor een goede natuurkwaliteit zijn, naast goed natuurbeheer, ook goede abiotische condities van essentieel belang. Natuur gedijt alleen bij voldoende water van de juiste kwaliteit, een lage milieudruk en een goede bodemkwaliteit. Daarom is het van groot belang dat het natuurbeleid in belangrijke mate verweven is met het bodem-, water- en milieubeleid. Belangrijke maatregelen voor de verbetering van de natuurkwaliteit zijn de verdrogingsbestrijding, het verbeteren van de waterkwaliteit, de bestrijding van lichtvervuiling en het terugdringen van de stikstofdepositie.

Conclusie: De opgave voor natuur heeft grotendeels al een locatie voor realisatie. Voor 500 ha groene contour en voor 500 ha bos (buiten NNN en groene contour) moet nog een locatie gevonden worden buiten het bestaande gebied van natuur en groene contour (volgens de provinciale Omgevingsverordening). De netto zoekruimte is dus 1.000 ha of 10 km². Deze ruimte vraag kan gecombineerd worden met andere functies.

Opgave voor energie

Voor energie betreft de ruimte vraag die in beeld gebracht kan worden met opwekken van elektriciteit met de windmolens en zonnepanelen die via de drie RES'en gerealiseerd gaan worden. Opgeteld hebben de drie RES'en (Utrechtse deel ervan) als doel om in 2030 2,4 Twh aan duurzame opwek te hebben gerealiseerd⁵. Dit sluit aan bij de ambitie uit de Omgevingsvisie om in 2030 minimaal 55% hernieuwbare elektriciteit op te wekken in de provincie Utrecht. De ruimte vraag voor de periode na 2030, om aan de doelstelling van CO₂-neutraal in 2050 te voldoen, is nog niet in beeld. Deze is dan ook niet opgenomen in het overzicht van ruimte vragers.

⁴ [Strategisch Bosbeleid, pagina 3](#)

⁵ Zie [RES 1.0 van Regio U16](#), [RES 1.0 van Regio Amersfoort](#) en [RES 1.0 van Regio Foodvalley](#)

Met de ruimtevraag voor zonne- en windenergie komt er ook een ruimtevraag bij voor de energienetwerk-infrastructuur. Hiervan is voor de periode tot 2030 een eerste inschatting gemaakt op basis van kengetallen van het Nationaal Programma RES⁶. Ook in de periode 2030-2050 zullen er veel aanpassingen nodig zijn aan de energienetwerk-infrastructuur. Dit hangt samen met aan de duurzame opwek en met veranderingen in de vraag (verstedelijking, het elektrificeren van de maatschappij). Deze ruimtevraag en het mogelijk bijbehorende beperkingengebied is nog niet in beeld te brengen.

Naast de opgave voor elektriciteit is er ook een opgave voor duurzame warmte. Ook hieraan is een ruimtevraag verbonden. Het ruimtebeslag hiervan is deels ondergrond (geothermie) en deels betreft het water (aquathermie) met installaties daarvoor. Er zal echter ook rekening gehouden moeten worden bij bijvoorbeeld warmtebuffers in wijken. Welke ruimtevraag en eventueel beperkingengebied aan de opgave voor warmte is verbonden is nog niet in beeld te brengen.

De ruimtevraag voor energie in de periode tot en met 2030 is als volgt:

- *Fysiek ruimtebeslag zon op land:* De ambitie voor zon is totaal 1,4 Twh. Daarvan wordt op basis van de RES'en 0,488 – 0,688 Twh (= gemiddeld 0,588 Twh) via grootschalig zon op daken gerealiseerd. Het resterende deel (0,812 Twh) wordt via zon op land gerealiseerd. Met de vuistregels van het Nationaal programma RES betekent dit een ruimtebeslag van 1.137 ha voor zon op land tot en met 2030.
- *Fysieke ruimtebeslag wind:* Voor de opwek van 1 Twh aan wind zijn circa 60 turbines nodig. Voor de fundering en toegangswegen is per turbine circa 1.650m² nodig. In totaal betekent dit een ruimtebeslag van circa 10 ha tot en met 2030.
- *Energie-netwerkinfrastructuur:* tot en met 2030 zijn er drie grote hoogspanningsstations nodig met in totaal circa 50 ha ruimtebeslag (exclusief hoogspanningslijnen die een grondoppervlak hebben en een beperkingengebied met zich meebrengen).

De bruto ruimtevraag, oftewel de optelsom van deze opgaven, is tot 2030 dus 1.197 ha of 11,97 km².

Combineerbaarheid van opgaven: De combineerbaarheid is verschillend voor de drie vormen van ruimtebeslag:

- De hectares voor zon op land kunnen deels gecombineerd worden met andere functies, zoals natuur (met name vegetatie), recreatie en bepaalde landbouwgewassen. Zon op land kan een manier zijn om groene contour gebieden te financieren. Ook kan de inpassing van een aantal ha zon op agrarische gronden een financieel aantrekkelijk onderdeel zijn van de agrarische bedrijfsvoering.
- Bij het fysieke ruimtebeslag voor wind en de hoogspanningsstations kunnen de toegangswegen ook worden gebruikt door de landbouw en voor recreatie. De plek waar de windturbine of het hoogspanningsstation zelf staat is niet openbaar toegankelijk en dus niet combineerbaar.
- Het beperkingengebied rondom een turbine (zie hierna) en rondom hoogspanningsstations en -leidingen laat zich niet combineren met woningbouw, maar wel goed met bedrijventerreinen (mits conform eisen externe veiligheid). De combinatiemogelijkheden met natuur liggen uiteen. Zo zijn windturbines (en zonnevelden) niet toegestaan in ganzenrustgebieden en Natura 2000 gebieden. Daarnaast laten weidevogels zich moeilijk combineren met turbines (binnen een zone van 400 meter van een turbine), maar zijn andere vormen van natuur (vegetatie bv) weer wel goed mogelijk. Daarnaast kunnen windturbines een financiersbron zijn voor de realisatie van groene contour gebieden.

Overigens gaan de beperkingengebieden rondom windturbines ook goed samen met zon op land. Dit heeft uit het oogpunt van een effectieve benutting van de energienetwerk-infrastructuur zelfs grote voordelen.

Beperkingen voor andere functies: Naast het fysieke ruimtebeslag voor windenergie, kent windenergie ook een zone met beperkingen (op basis van geluid en externe veiligheid) voor wonen rondom elke turbine. Hier gelden geen vaste wettelijke afstanden, maar als vuistregel is een straal van 400 meter vanaf de turbine te hanteren. In totaal is het beperkingengebied met de huidige cijfers dan: 60 x 50,24 ha m² = 3.014 ha. Daarnaast spelen hier vraagstukken rondom natuur, zoals voor weidevogels en rondom recreatie en bedrijvigheid i.r.t. externe veiligheid.

Conclusie: Voor de ruimtevraag voor energie wordt voor het geheel nog naar locaties gezocht. De netto ruimtevraag is dus gelijk aan de bruto ruimtevraag, te weten tot 2030 dus 1.197 ha of 11,97 km². Deze ruimtevraag kan onderling gecombineerd worden (zon met wind) en kan deels gecombineerd worden met andere functies.

⁶ [Basisdocument over energie-infrastructuur](#)

Opgave voor bebouwd gebied – wonen

Bij bebouwd gebied gaat het in deze analyse eerst om de opgave voor wonen, waarbij diverse functies mee ontwikkeld worden, zoals voorzieningen, lokaal groen, ontsluiting en combineerbare bedrijvigheid. Op die manier worden gaan losse woningen toegevoegd, maar complete woonwijken.

Fysiek ruimtebeslag wonen

Voor het bepalen van het ruimtebeslag voor wonen kan in de basis gebruik worden gemaakt van het 'Kader voor regionale programmering wonen en werken 2022' (Kader RPWW 2022, PS 21-09-2022)⁷. Hierin zijn de volgende bandbreedtes opgenomen:

	Regio Foodvalley	Regio Amersfoort	U16	Provincie Utrecht
2022 t/m 2030 (9 jaar)	4.400 - 6.200	16.800 - 19.800	48.500 - 66.600	69.700 - 92.700
2022 t/m 2039 (18 jaar)	8.000 - 9.500	29.300 - 34.300	81.800 - 105.400	119.000 - 149.200
Kader 2020, 2020 t/m 2039 (20 jaar)	7.900 – 9.100	26.100 – 31.000	99.200 – 125.600	133.200 – 165.700

Tabel 6 - Bandbreedte woningbouw tot 2040 (Bron: Kader RPWW 2022)

Ruimte vraag voor wonen voor de periode tot en met 2030

Voor de periode tot en met 2030 heeft de provincie Utrecht het Rijk inmiddels een woningaanbod gedaan (vastgelegd in bestuurlijke afspraken met het Rijk). Hierin staat het aantal van 83.500 te bouwen woningen (bruto toevoeging). Hiermee is de bandbreedte voor de eerste periode dus concreter ingevuld. Het genoemde aantal woningen is onder andere gebaseerd op het kwantitatieve programma uit het Provinciaal Programma Wonen en Werken (PPWW) 2021. Daarin staan concrete locaties die reeds in plannen van de gemeenten waren opgenomen. In het kader van het regionale programmeren wordt begin 2023 o.a. het kwantitatieve programma wonen geactualiseerd. Referentie hierbij is de actuele plancapaciteit, het bod aan het Rijk en de toets die in dat kader is uitgevoerd. Op basis van huidige inzichten lijkt het de verwachting dat de plannen in het te actualiseren programma voor het nieuwe PPWW grotendeels binnen het bestaand bebouwd gebied liggen. Uitgaande van het bestaande stedelijk gebied zoals opgenomen in de Omgevingsverordening betreft ongeveer 6 tot 8% (circa 5000 – 6500 woningen) van de opgave uitleglocaties die aansluitend aan het bestaande stedelijk gebied liggen. Voor deze analyse gaan we uit van 7%.

Voor het ruimtebeslag van deze opgave wordt gerekend met het gemiddeld ruimtebeslag van uitleglocaties van 40 woningen per hectare. Dit betekent dat uitgegaan wordt van het realiseren van een stedelijk woonmilieu. 7% van 83.500 buitenstedelijk resulteert bij 40 woningen/ha in een ruimte vraag van 145 ha, oftewel 1,5 km². Als er gebouwd wordt in een lagere dichtheid, wordt het ruimtebeslag vanzelfsprekend groter. Zie ook de scenario's voor de ruimte vraag in de periode 2031-2040. Deze oppervlakte betreft het oppervlak bij de netto woningdichtheid en omvat de oppervlakte voor woningen, tuinen, blokgroen en de bijbehorende verharding. Een woonwijk is echter meer dan dat. Dit wordt de bruto woningdichtheid genoemd. Deze omvat ook de oppervlakte voor bebouwde en onbebouwde voorzieningen, zoals parken, scholen, wijkgebouwen, etc., de omvang van klimaat-, gezondheid- en watermaatregelen en de omvang van de in de woonwijk passende bedrijvigheid en ontsluiting (wandelen, fietsen, auto). Hiervoor is 1,5 tot 2 keer het netto oppervlak nodig. Bij een rekenfactor van 1,75 levert dit een ruimte vraag op van circa 2,5 km².

Deze bruto woningdichtheid is nog iets anders dan de 'barcode' waarmee de stad Utrecht werkt. De bruto woningdichtheid gaat over de woonwijk en de direct bij de woonwijk behorende andere functies. In de barcode van de stad is alles meegenomen. Per 10.000 woningen laat de Utrechtse barcode zien wat er verder allemaal in de stad moet komen en hoeveel ruimte daarvoor nodig is. De barcode laat zien dan voor een hoeveelheid van 10.000 woningen er een oppervlakte van ongeveer 540 voetbalvelden (tussen 350 – 400 ha) extra ruimte nodig is in de stad. Het gaat dan om ruimte voor alle voorzieningen, dus ook bijvoorbeeld stedelijk groen, werkplekken, infrastructuur en energie. Deze functies zijn op een andere manier in deze ruimtelijke doorrekening meegenomen.

⁷ [Kader voor regionaal programmeren wonen en werken](#)

Ruimte vraag voor wonen voor de periode 2031 tot 2040

Het aantal van 83.500 woningen ligt ongeveer halverwege de bandbreedte voor de periode 2022 t/m 2030 zoals opgenomen in tabel 6. Als dit aantal afgehaald wordt van de bandbreedte voor de periode 2022 t/m 2039, dan resteert er een bandbreedte van 35.500 – 65.700 woningen. We reken met het gemiddelde hiervan, te weten 50.600 woningen, omdat de bovenkant van de bandbreedte is gebaseerd op het volledig inlopen van het woningtekort. Dit is niet de ambitie, omdat over het algemeen een tekort van 2% wordt gezien als een percentage waarbij sprake is van een gezond evenwicht. Dit helpt om overschotten en leegstand te voorkomen.

Voor het ruimtebeslag van deze opgave wordt ook weer gerekend met 40 woningen per hectare. Het percentage uitleglocaties is echter onzeker. We rekenen daarom met een bandbreedte tussen de 5% en 15%. Dit levert een ruimte vraag op van tussen de 63 ha en 190 ha. Met gebruik van dezelfde rekenfactor (1,75) voor de bruto woningdichtheid levert dit een totale ruimte vraag op van tussen de 111 en 332 ha, oftewel 1,1 en 3,3 km².

Scenario's voor woningbouw: op basis van de dichtheid waarmee gerekend wordt, heeft een woonwijk een groter of kleiner ruimtebeslag. In deze analyse is gerekend met een stedelijk gebied van 40 woningen per hectare. Hoogstedelijke gebieden hebben een dichtheid van 60 woningen per hectare en kennen veelal gestapelde bouw. Landelijke bebouwing heeft minder dan 25 woningen per hectare. Het kan dan ook om een villa- of bungalowwijk gaan. De andere variabele die van invloed is op het ruimtebeslag is de mate van inbreiding en uitleg. Meer uitleg levert al snel een fors groter ruimtebeslag op. Deze variabelen zijn hieronder toegepast op de opgave tussen 2031 en 2040. Dit levert het volgende beeld van gevraagd ruimtebeslag op:

Opgave 2031 tot 2040	25 won/ha	40 won/ha	60 won/ha
50.600 woningen (gem. van bandbreedte)	2.024 ha	1.265 ha	843 ha
Factor 1,75 voor bruto ruimtebeslag	3.542 ha	2.214 ha	1.475 ha
15% uitleg	531 ha	332 ha	221 ha
10% uitleg	354 ha	221 ha	148 ha
5% uitleg	177 ha	111 ha	74 ha

Tabel 7 – Variabelen in woningdichtheid en mate van uitleg bij woningbouw

Uit tabel 7 wordt duidelijk dat het ruimtebeslag voor woningbouw sterk afhankelijk is van de aannames die gebruikt worden. In deze analyse is gebruik gemaakt van het gemiddelde van 40 woningen per hectare. Mochten de daadwerkelijke plannen hier veel van afwijken, dan kan dit een ander ruimtebeslag opleveren. Datzelfde geldt ook voor de binnenstedelijke woningbouw en het aantal woningen per hectare dat daar gerealiseerd wordt. Ook is goed te realiseren dat meer uitleg een andere modal split oplevert met minder fiets en OV en meer ruimte voor de auto.

Combineerbaarheid van opgave voor wonen: In de woonwijk zoals beschreven in deze analyse zijn reeds diverse functies gecombineerd met het wonen. Bij woningen worden veelal ook maatregelen genomen om natuurinclusief te bouwen, of duurzame energie op te wekken. Deze maatregelen vallen echter niet onder de grootschalige opgaven waarvoor in de toekomst ruimte moet worden gevonden. Aanvullende functiecombinatie met andere ruimtevragers in deze analyse ligt niet voor de hand, omdat deze ofwel gelegen zijn in het landelijk gebied, dan wel specifiek bedrijventerrein betreft dat zich moeilijk laat combineren met woningbouw.

Beperkingen voor andere functies: Zoals er in de straal van 400 meter van een windturbine geen woningen gebouwd kunnen worden, kan er in een straal van 400 meter rondom een woonwijk ook geen windturbine geplaatst worden. Daarnaast mogen milieucirkels van nieuwe bedrijven (industrie of landbouw) niet over woonwijken heen vallen. Ook dat levert dus beperkingen op voor de ruimte vraag voor andere functies.

Conclusie: Voor wonen is er voor de periode t/m 2030 op basis van de huidige inzichten en de hierboven geschetste aannames, een aanvullend ruimtebeslag nodig van 2,5 km² ten opzichte van het stedelijk gebied (zoals beschreven in de provinciale Omgevingsverordening) en voor de periode 2031-2040 gaat het om tussen de 1,1 en 3,3 km². Deze conclusies zijn gebaseerd op aannames en bevatten (met name na 2030) nog veel onzekerheid.

Opgave voor bebouwd gebied – bedrijventerreinen

Bij bebouwd gebied gaat het, naast de opgave voor wonen, om de opgave voor specifiek bedrijventerrein.

Fysiek ruimtebeslag specifiek bedrijventerrein

Voor het bepalen van het ruimtebeslag kan gebruik worden gemaakt van het 'Kader voor regionale programmering wonen en werken 2022' (PS 21-09-2022)⁸. Hierin is de volgende ruimte voor bedrijventerreinen opgenomen:

	Regio Foodvalley	Regio Amersfoort	U16	Provincie Utrecht
Bandbreedte nieuw terrein t/m 2030	4 - 24	7 - 22	42 – 43	53 - 89
Opgenomen in realisatiedeel PPWW 2021	4,0	10,7	39,5	54,2
Max. nog in te vullen bandbreedte t/m 2030	20	11,3	3,5	34,8

Tabel 8 - Bandbreedte bedrijventerrein tot 2030, in netto hectares (Bron: Kader RPWW 2022)

	Regio Foodvalley	Regio Amersfoort	U16	Provincie Utrecht
Behoefte 2031 t/m 2040 (WLO hoog)	8	35	93	136
-/- Ruimtwinst door intensivering / verduurzaming bestaand terrein, 20 - 30%	2	7 - 11	19 – 28	27 - 41
-/- Reservering: niet accommoderen 10%	1	3	9	13
Bandbreedte nieuw terrein 2031 t/m 2040, 60 - 70%	5	21 - 25	56 – 65	82 - 96
+ Harde vervangingsvraag (80%)	PM	PM	PM	PM
Totale nog in te vullen bandbreedte 2022 t/m 2040	5 -25	21 - 36,3	56 - 68,5	82 - 130,8

Tabel 9 - Bandbreedte bedrijventerrein 2031 t/m 2040, in netto hectares (Bron: Kader RPWW 2022)

De ruimtevraag van deze opgave is dus 53 – 89 ha t/m 2030 en 82 – 96 ha in de periode 2031 t/m 2040. In totaal gaat het dus om 135 – 185 ha. Hierbij zijn de volgende opmerkingen te plaatsen:

- In de cijfers is nog geen rekening gehouden met de complete vervangingsvraag na transformatie. Daar is nu nog geen beeld van. Daarom goed om veiligheidshalve aan de bovenkant bandbreedte te gaan zitten. Wel is in deze cijfers al rekening gehouden met een intensiveringsslag.
- Daarnaast gaat het om netto uitgeefbare hectares. Om het bruto-ruimtebeslag (de eigenlijke ruimtevraag voor het terrein zelf, inclusief wegen, groen e.d., maar exclusief infrastructuur naar het terrein toe) te berekenen zou je dit minstens x 1,3 moeten doen. Dat levert de volgende cijfers op:
 - t/m 2030: 89 ha x 1,3 = 115,70 ha / 1,16 km²;
 - 2031-2040: 96 ha x 1,3 = 124,80 ha / 1,25 km²;
 - Totaal: 170,04 ha / 2,41 km².

Combineerbaarheid van opgave voor specifiek bedrijventerrein: De opgave voor specifiek bedrijventerrein is zeer beperkt combineerbaar met andere functies. Dit heeft te maken met de milieucirkels die bedrijventerreinen kennen, gerelateerd aan de bedrijvigheid die zich op het terrein bevindt. De functie waarmee dit wel te combineren is, is het opwekken van duurzame energie. Windmolens en zonnepanelen kunnen in of aansluitend aan een bedrijventerrein gerealiseerd worden. Ook kunnen de daken van bedrijven zich lenen voor zonnepanelen of voor groen. Daarnaast is het mogelijk om waterberging of recreatieommetjes te realiseren in of aansluiten aan bedrijventerreinen.

⁸ [Kader voor regionaal programmeren wonen en werken](#)

Beperkingen voor andere functies: Wanneer op specifieke bedrijventerreinen ook industrie gevestigd wordt, dan kan dat milieuhindercirkels met zich meebrengen. Deze leveren beperkingen op voor kwetsbare functies, zoals wonen en natuur.

Conclusie: Voor specifiek bedrijventerrein is er voor de periode t/m 2030 een aanvullend ruimtebeslag nodig van 1,16 km² en voor de periode 2031-2040 gaat het om 1,25 km². In totaal is de ruimtebehoefte 2,41 km².

Opgave voor recreatiegroen

De ruimtevraag voor recreatie betreft de vraag naar multifunctioneel groen waar ruimte voor recreatie is. Hiermee wordt gewerkt aan een gezonde groene leefomgeving die meegroeit met de verstedelijking. Deze ruimtevraag is in eerste instantie globaal geraamd op 500 m² per nieuw te realiseren woning. Als dit gebruikt wordt op de aantallen woningen in deze notitie gaat het voor de periode t/m 2030 om 41,75 km². Voor de periode 2031-2040 gaat het om 17,75 – 32,85 km², het gemiddelde hiervan is 25,30 km². Dit komt dus neer op een totale globale ruimtevraag van 67,05 km². Dit is een zeer globaal getal, waarbij nog geen rekening is gehouden met functiecombinaties, medegebruik van bestaand groen, verbeteren van bestaand groen e.d..

In het programma Groen Groeit Mee is onderzocht welke groenontwikkelingen geïdentificeerd kunnen worden die invulling kunnen geven aan deze opgave. Dit leidt tot het volgende bij dat programma opgeleverde overzicht⁹:

Soort recreatie (2023-2040)	Oppervlakte (ha)	Aantal / km
Nieuwe recreatiegebieden	1.015	
Recreatieve verbindingen met een groene en ecologische inrichting	2.200	98
Recreatieve dooradering landbouwgebieden	350	
Groene contourgebieden met naast natuur recreatief medegebruik	2.527	
Nieuwe natuurkernen met recreatief medegebruik	397	
Ecologische verbindingen met waterberging en recreatief medegebruik	1.376	
Herstel erfbeplanting/ kleine landschapselementen	125	
Levendige boerensloten (regio U16)		10.000
Groenblauwe dooradering landbouwgebied (Regio's Amersfoort + Foodvalley)	1.911	
Nieuwe grote infrakunstwerken voor recreatie en ontsluiting		57
Buitenpoorten		22
Ruimte voor groeiende wateropgave (nog onderzoeken)	PM	
Ruimte voor zwemwater / water voor verkoeling (nog onderzoeken)	PM	
Totaal	9.901	-

Tabel 10 – Overzicht potentiële ontwikkeling recreatiegroen uit programma Groen Groeit Mee

De getallen zoals opgenomen in de tabel komen hoger uit dan de globale inschatting laat zien en zijn redelijk precies. Dit komt, doordat er gebruik is gemaakt van documenten, schetsen en kaarten van de provincie, de drie regio's in de provincie en de vier waterschappen in de provincie. De ideeën die hierin staan zijn overgenomen, waarbij ook een indicatie is opgenomen van de hardheid van de plannen. Voor deze harde plannen, zoals de groene contour, is veelal helaas nog geen financiering beschikbaar. Het overzicht is dus gebaseerd op bestaand beleid, plannen en ambities. Het gaat daarbij om de nieuwe groenblauwe opgave in het buitengebied die voortkomt uit de opgave voor woningbouw en duurzame energie. Het groen in het binnenstedelijk gebied is niet meegenomen. Dit maakt onderdeel uit van het bruto ruimtebeslag van woonwijken, zoals in de betreffende paragraaf is beschreven. Voor recreatie is ook rekening gehouden met de bestaande tekorten. De opgave voor bos is meegenomen in de hectares in de tabel en is niet apart inzichtelijk gemaakt.

In de voorliggende analyse naar toekomstig ruimtebeslag is de in de tabel vermelde oppervlakte gehanteerd. De aantallen toe te voegen kilometers en objecten zijn buiten beschouwen gelaten. Dit komt dus neer op een totaal van 9.901 ha of 99 km². Een deel daarvan gaat om recreatief medegebruik van natuur of landbouw. In deze analyse van ruimtebeslag worden die opgenomen onder de categorieën natuur en landbouw. Alleen de nieuwe

⁹ Bron: [Groen Groeit Mee - Opgaven in beeld](#)

recreatiegebieden en de recreatieve verbindingen zijn specifiek toe te rekenen aan de categorie recreatiegroen. Dat gaat dus om een ruimtevrage van 3.215 ha of 32,15 km².

Om te berekenen welk deel van deze opgave logischerwijs toegerekend moet worden aan de periode t/m 2030 worden de woningbouwaantallen gebruikt. In deze periode wordt globaal 62% van de totale opgave gerealiseerd. Dit levert een opgave voor recreatiegroen van 19,93 km². Voor de periode 2031-2040 gaat het dan om 12,22 km².

Combineerbaarheid van opgaven: De hectares voor recreatiegroen hoeven niet uitsluitend voor recreatie te worden aangewend. Het combineren met andere opgaven is goed mogelijk. Zo kan recreatie goed samengaan met nieuw bos, natuurgroen en met water(berging). Ook zijn er combinatiemogelijkheden met landbouw en met duurzame energie. De groenblauwe opgaven zoals opgenomen in de tabel kunnen tegelijkertijd opgave en oplossingsrichting zijn voor welzijn en gezondheid, biodiversiteit inclusief gezondheid van de bodem, anticiperen op klimaatverandering en vastleggen van CO₂. De combineerbaarheid gaat dus verder dan de functies die opgenomen zijn in deze analyse.

Beperkingen voor andere functies: De ruimtevrage voor recreatiegroen levert geen rechtstreekse beperkingen op voor andere functies.

Conclusie: Voor de ruimtevrage voor recreatiegroen zijn al veel mogelijkheden in beeld gebracht via Groen Groeit Mee. Dit gaat deels om recreatie medegebruik van natuur en landbouw. De opgave waarvoor tot 2030 ruimte gevonden moet worden is 19,93 km². Voor de periode 2031-2040 gaat het om 12,22 km². Deze ruimtevrage kan deels gecombineerd worden met andere functies.

Opgave voor drinkwater

Drinkwaterwinning maakt geen deel uit van de uitsplitsing huidig grondgebruik, omdat dit in de ondergrond zit en de bescherming hiervan geregeld is via de (Interim) Omgevingsverordening. Nieuwe drinkwaterwinningen leveren wel beperkingen op voor andere functies. Om die reden zijn ze in beeld gebracht.

Ruimtevrage drinkwaterwinning: Voor toename functies is ook extra drinkwaterwinning nodig. Hiervoor worden drie nieuwe ondergrondse bronnen gezocht. Omdat de locaties nog niet zijn aangewezen, is uitgegaan van de gemiddelde omvang van een winlocatie. Deze heeft een diameter van 4 km en dus een oppervlakte van ongeveer 12 km². Voor drie bronnen gaat het dus om 36 km² in de ondergrond.

Combineerbaarheid van opgaven en beperkingen voor andere functies: Drinkwaterwinning in de ondergrond heeft altijd een dubbelfuncties, maar levert wel beperkingen aan het oppervlak op voor diverse functies:

- het waterwingebied zelf met de drinkwaterput/ pompstation is alleen combineerbaar met ruimte-extensieve functies, zoals landbouw, natuur, recreatie en energie.
- hieromheen ligt een waterbeschermingsgebied en een boringsvrije zone waarin ontwikkelingen mogelijk zijn, maar geen gebruik kan worden gemaakt van bodemwarmte. Bovendien gelden in dit gebied gebruiksbeperkingen.
- hieromheen ligt een 100 jaar-zone die gebruiksbeperkingen met zich meebrengt.

Conclusie: De netto zoekruimte is de volledige 36 km². Deze ruimtevrage ligt in de ondergrond en kan grotendeels (op het waterwingebied zelf waar drinkwaterput/ pompstation ligt) gecombineerd worden met andere functies.

NB: de vraag naar extra drinkwaterwinning heeft naast met de groei van de provincie ook met klimaatadaptatie te maken. Onder de noemer klimaatadaptatie gaat het als tweede om het ruimtebeslag samenhangend met het klimaat adaptief maken van het bestaand stedelijk gebied. Dit is meegenomen in het ruimtebeslag voor verstedelijking. Als hier in de toekomst mogelijk meer maatregelen moeten worden genomen, dan zal de vermenigvuldigingsfactor voor ruimtebeslag omhoog bijgesteld moeten worden.

Bij klimaatverandering gaat het ten derde om het ruimtebeslag voor het klimaat adaptief maken van het buitengebied, denk aan waterberging en vergroening. Dit is zowel nodig voor wateroverlast, als voor droogte. In

deze analyse is ervan uitgegaan dat dit vooralsnog opgevangen wordt binnen de functies recreatie, natuur en landbouw. Naar verwachting levert dit voor de verder gelegen toekomst wel een aanvullende ruimtevraag op, maar die is nu nog niet in beeld. Bij recreatie is wel al aangegeven dat er nog extra ruimtebeslag nodig kan zijn voor vergroening en zwemwater en dat hier nog onderzoek naar gedaan wordt.

Opgave voor landbouw

In het staatje met de ruimtevraag staat de functie landbouw en veeteelt op PM. Deze functie is vanzelfsprekend wel meegenomen is in het huidige ruimtegebruik. De reden voor deze PM is, dat in de huidige situatie niet met voldoende zekerheid te zeggen is waar het naar toe gaat met de groeiende ruimtebehoefte door extensiveren van de landbouw aan de ene kant en het aantal stoppende boeren aan de andere kant. Voor stoppen zijn verschillende redenen, zo zijn er oudere boeren zonder een opvolger, zal op sommige locaties de grond niet langer geschikt zijn en zullen andere boeren stoppen vanwege de maatregelen rondom stikstof, KRW en klimaat.

Doordat extensiveren leidt tot een grotere grondbehoefte en tegelijkertijd tot een afname van de opbrengst per hectare, zullen er als gevolg van extensivering waarschijnlijk ook meer boeren stoppen. De hoogte van de grondprijs zal hierbij zeker ook een rol spelen.

Ten aanzien van stoppende boeren kan ter referentie gekeken worden naar de ontwikkeling door de jaren heen. Tussen 2000 en 2021 is het aantal boerenbedrijven landelijk afgenomen van 97.389 naar 52.107 bedrijven.¹⁰ Dit is dus bijna een halvering. Veel van de grond van deze stoppers is overgenomen door andere boerenbedrijven. Wanneer specifieker naar de gegevens van het CBS gekeken wordt, dan valt op dat de vermindering van het aantal bedrijven tussen 2000 en 2015 gemiddeld bijna 3% per jaar was. Tussen 2016 en 2020 gaat het om een afname van gemiddeld 1% per jaar. In de periode 2016-2020 is het areaal landbouwgrond nauwelijks veranderd. Maar wanneer je kijkt naar de periode 2000-2020 dan is het areaal met gemiddeld 0,4% per jaar verminderd.¹¹

De vraag is wel of deze trend doorgetrokken kan worden naar de toekomst, vanwege de stikstofaanpak die het Rijk nu voor staat. De inschatting van de minister van natuur en stikstof is dat in 2030 landelijk ongeveer 30% van de pakweg 50.000 boerenbedrijven die we in Nederland nu nog hebben zal zijn gestopt. Regionaal kan dit vanzelfsprekend enorm verschillend uitpakken. Daarbij komt, dat stoppen niet de enige optie is. Bedrijven kunnen ook verplaatsen, krimpen, extensiveren of natuurinclusiever worden. En aan die opties zijn verschillende grondbehoeftes verbonden.

Bedrijven die gaan extensiveren of overschakelen op bijvoorbeeld biologische bedrijfsvoering of kringlooplandbouw krijgen per hectare een lagere productie en dus een lagere opbrengst. Daarom hebben ze meer ruimte nodig om met lagere productiviteit per ha tot rendabel bedrijfsvoering te komen. Naast in meer land, kan een deel van de oplossing ook gezocht worden in een combinatie met andere functies om de opbrengst aan te vullen. Hoeveel meer ruimte een bedrijf nodig heeft is sterk verschillend naar soort bedrijf (bijvoorbeeld veeteelt of akkerbouw en intensief of grondgebonden), naar de bodemsoort waarop de landbouw plaats vindt (bijvoorbeeld zand, klei of veen) en of de omvang van het bedrijf gaat wijzigen (bijvoorbeeld minder dieren houden). Om die reden zijn er geen algemene percentages te geven van extra grondbehoefte voor de bedrijven die doorgaan met gewijzigde bedrijfsvoering. In het algemeen wordt wel aangegeven, dat als bedrijven die nu een intensieve bedrijfsvoering kennen over gaan schakelen en dieren blijven houden, ze een grotere ruimtebehoefte zullen hebben voor bijvoorbeeld de uitloop van dieren, dan bedrijven die nu al grondgebonden zijn.

In de veenweidegebieden komt daar nog een opgave bij. In algemene zin kan aangegeven worden, dat de peilopzet in veenweidegebieden het gebruik van de grond zal gaan beperken. In de Regionale Veenweiden Strategie Utrechtse Veenweiden (RVS)¹² staat dat het Utrechtse Veenweidegebied 42000 ha = 420 km² beslaat. In de RVS wordt gesproken dat we voor 2030 in ca 10% hiervan (dus ca 42 km²) een transitie in het grondgebruik voorzien. Dat kan om natte teelten gaan maar ook om hele andere functies dan landbouw.

¹⁰ [cijfers van aantal landbouwbedrijven](#)

¹¹ [Staat van landbouw en voedsel](#)

¹² [Regionale Veenweiden Strategie Utrechtse Veenweiden](#)

Concluderend kan er geen inschatting gegeven worden van de hoeveelheid grond die potentieel vrij kan komen als er veel boeren stoppen, net zo min als er een inschatting gemaakt kan worden van de hoeveelheid extra ruimte die nodig is voor extensivering van de landbouw. Deze gegevens zijn van heel veel factoren afhankelijk. Wel is duidelijk dat bij stoppende bedrijven gronden op de markt kunnen gaan komen. En de vraag is dan: waar wil je die grond voor gaan gebruiken: voor blijvend landbouw (al dan niet voor extensivering), of ook voor andere functies? Dit vraagstuk wordt opgepakt in de gebiedsgerichte aanpak voor de provinciale uitwerking van het NPLG.

Beperkingen voor andere functies: Landbouwbedrijven kunnen milieuhindercirkels met zich meebrengen. Deze leveren beperkingen op voor kwetsbare functies, zoals wonen en natuur.

Combineerbaarheid van opgaven: Bij deze ontwikkeling (extensivering of biologisch) kunnen er wel meer functies op deze gronden gecombineerd worden, bijvoorbeeld landbouw met energieopwekking, recreatie en klimaatadaptatie. Gangbare bedrijven hebben minder combinatiemogelijkheden met andere functies vanwege het intensievere gebruik van de landbouwgrond. Complicerende factor bij multifunctioneel grondgebruik van landbouwgronden, is dat de nieuwe ontwikkelingen de grondprijs vaak verder omhoog stuwten.

Conclusie: Vanwege te grote onzekerheden is de te verwachten toekomstige ruimtevraag van de landbouw niet aangegeven.

Overige kwaliteiten

Hiervoor is in beeld gebracht welke ruimtebehoefte er is in de provincie Utrecht en welke combinatiemogelijkheden er zijn voor deze opgaven. De ruimte hiervoor kan niet overal in de provincie even gemakkelijk gevonden worden. Dit heeft te maken met de functies zelf en met de kwaliteiten in onze provincie. Hiervoor zijn de natuurkwaliteiten al genoemd. Daarnaast dient rekening gehouden te worden met de kwaliteiten van landschap en erfgoed. Deze kwaliteiten bieden meer of minder combinatiemogelijkheden of stellen eisen aan de ontwikkeling. Met name het UNESCO-gebied Hollandse Waterlinies biedt slechts beperkt combinatiemogelijkheden. Dit gebied heeft een omvang van 10.143,69 ha ofwel 101,43 km².

Conclusie en vervolgproces

Het formuleren van conclusies over de veranderingen in het ruimtegebruik binnen provincie Utrecht als gevolg van de beschreven opgaven is nog maar beperkt mogelijk. De uitkomsten van gebiedsgerichte combinaties van opgaven zijn daarvoor te bepalend voor de netto optelling van verschillende vormen van ruimtegebruik. Daarnaast is de beleidsmatige opgave niet één op één door te vertalen naar wijzigingen in fysiek ruimtegebruik.

Wel is duidelijk dat de druk op de ruimte door alle opgaven verder zal toenemen. Op hoofdlijnen kan daarom al wel geconstateerd worden dat de verstedelijking (wonen en werken) verder zal toenemen en dat die ruimte beperkt ten koste zal gaan van landelijk gebied. Maar ook binnen dat landelijke gebied zullen functiewijzigingen nodig zijn om opgaven rondom natuur, klimaat en energie te accommoderen. Deze rapportage focust zich allereerst op de periode tot 2030, omdat de opgaven en de kwantitatieve vertaling ervan het meest concreet gemaakt kan worden. Deze conclusie geldt dus in ieder geval voor deze periode. Maar ook voor de doorkijk voor de periode na 2030, die waar mogelijk gemaakt is, kan deze conclusie getrokken worden.

De grootste ruimte vraag blijkt die van drinkwater te zijn (36 km²), al ligt die grotendeels onder de grond. Boven de grond gaat het om groene recreatie (20 km²), natuur (10 km²) en energie (12 km²). De ruimte vraag van verstedelijking is tot 2030 met ca 4 km² kleiner dan van de andere opgaven, vooral vanwege het grote aandeel inbreiding. Tot 2040 is de ruimte vraag van verstedelijking in totaal ca 6 tot 8 km², aangenomen dat ook dan grootste deel wordt ingevuld met inbreiding. Ter vergelijking: als alle woningen na 2030 via uitleg zouden worden ingevuld zou de extra ruimte vraag van alleen die woningen tot 2040 al ca 20 km² zijn.

De totale ruimte vraag van verstedelijking energie, natuur en recreatie opgeteld tot 2030 is maximaal 46 km², ca. 3% van de oppervlakte van de provincie Utrecht. Dit is ca 6% van het huidige ruimtebeslag van de landbouw. Maar dit is nog zonder combineren van functies (m.u.v. inbreiding van wonen). Dit benadrukt dus ook het belang van combineren en concentreren van functies (een van de hoofdprincipes Omgevingsvisie). Zeker als je bedenkt dat dit tot 2030 is, en dat er daarna ook weer ruimteclaims zijn vanuit dezelfde functies.

Voor de ruimte vraag van de functie landbouw is in deze analyse geen inschatting gemaakt. De reden hiervoor is, dat niet met voldoende zekerheid te zeggen is waar het naar toe gaat met de groeiende ruimtebehoefte door extensiveren van de landbouw aan de ene kant en het aantal stoppende boeren aan de andere kant. Er kan dus geen goed onderbouwde ruimte vraag vanuit de landbouw in beeld worden gebracht. We is duidelijk dat waar andere functies ruimte nodig hebben, dit veelal van de grootste ruimtegebruiker, de landbouw, af zal gaan. Ook dit is extra reden om de ruimte vraag van deze functies zo beperkt mogelijk te houden via combineren en concentreren.

De provinciale opgaven zijn, samen met landelijke opgaven, de inzet voor het proces van de ruimtelijke puzzel dat het komend jaar doorlopen zal worden. De analyse die in dit memo is weergegeven wordt daar voor gebruikt.

Bijlage 1: Tekst Motie ruimtelijke doorrekening

Provinciale Staten in Utrecht, in vergadering bijeen op woensdag 29 juni 2022, aan de orde hebbende het Statenvoorstel Kadernota 2022-2026,

Constaterende dat:

- Het Rijk nationale doelen voor grote opgaven in de fysieke leefomgeving heeft geformuleerd, op het gebied van Woningbouw, Mobiliteit, Natuur en biodiversiteit, Landbouw, CO2reductie, Energietransitie, Klimaatadaptatie, Circulaire Economie, met concrete doelstellingen voor 2030 en 2050.
- Dat de realisatie van deze majeure opgaven een grote ruimtelijke impact zal hebben.
- Het Rijk in het najaar 2022 gaat aangeven welke nationale structurerende keuzes in een provincie moeten landen (op basis van NOVI en NOVEX en nationale programma's)
- het Rijk van de provincies vraagt om de nationale opgaven ruimtelijk in te passen en te combineren met de decentrale opgaven, waarbij ook gebiedsgerichte regie moet worden genomen die inspeelt op specifieke ruimtelijke condities (bodem, watersysteem, landschap en landgebruiksvormen) en op de specifieke ruimtevraag in de gebieden
- de Omgevingsvisie provincie Utrecht het kader is, op basis waarvan keuzes over Utrechtse kwaliteiten en opgaven wordt gemaakt
- op basis van het Klimaatakkoord de plannen om invulling te geven aan de 3 RES-boden (nog in ontwikkeling) ruimtelijk ingepast moeten worden
- De provincie Utrecht nog verplichte opgaven heeft uit te voeren in het kader van NNN, de Groene Contour, het Strategisch Bosbeleid, KRW, stikstof
- Er in onze ruimtelijk beleid ruimtelijke beperkingen en beschermingen zijn opgenomen (voorbeelden zijn (UNESCO-status van) de Nieuwe Hollandse Waterlinie, de weidevogelkerngebieden, Natura-2000-gebieden, en beschermde gebieden vanwege NNN en Groene Contour)

Overwegende dat:

- Er sprake is van schaarse ruimte, en grote ruimtelijke opgaven
- Er ogenschijnlijk sprake lijkt te zijn van concurrerende ruimteclaims
- Het Rijk de provincies opdraagt om de ruimtelijke puzzel integraal en gebiedsgericht te leggen
- De provincie wel een doorkijk en (deels) financiële doorrekening heeft gemaakt voor wat betreft wonen en mobiliteit (Groei sprong, U Ned, Groen groeit mee)
- De opgaven van onder meer Groen Groeit mee, en Strategisch bosbeleid wel een financiële, maar nog geen ruimtelijke inpassing en uitwerking kennen
- Er ruimtelijke beperkingen zijn vanwege de UNESCO-status Nieuwe Hollandse Waterlinie
- Het voor inzicht in de ruimtelijke haalbaarheid behulpzaam is wanneer de nationale en provinciale opgaven ook in hectares worden uitgedrukt
- Meer inzicht nodig is in de ruimtelijke impact (en stapeling) van alle opgaven, om er zeker van te zijn dat alle doelen en opgaven daadwerkelijk ruimtelijk passen, waarbij de ruimtelijke kwaliteit (gebruikswaarde, toekomstwaarde en belevingswaarde) en de bescherming van het landschap meegewogen moeten worden
- Meer ruimtelijke kennis en ruimtelijk inzicht noodzakelijk is met het oog op de verdere uitwerking van samenhang, prioritering en volgordelijkheid
- De samenwerking met medeoverheden (als waterschappen en gemeenten) van belang is bij de verdere uitwerking en uitvoering van ruimtelijke regie

Draagt het college op:

- Een provinciale ruimtelijke doorrekening te maken van de optelsom van bijdragen aan de nationale en de decentrale opgaven en doelen, conform de provinciale Omgevingsvisie, en hierbij waar mogelijk ook de ruimtelijke planologische beschermingen en beperkingen te betrekken en inzichtelijk te maken en de (on)mogelijkheden voor meervoudig ruimtegebruik
- PS over inhoud en proces tijdig en optimaal te informeren en mee te nemen in alle ontwikkelingen omtrent de ruimtelijke analyse en de ruimtelijke impact
- bij de Kadernota 2024 of uiterlijk Q3 2023 PS te informeren over het resultaat